

De vuurtoren van Texel

Deel 2: Een nieuwe mantel om de toren

door Peter Kouwenhoven

Op de noordelijke punt van het Waddeneiland Texel, in de Eierlandse duinen, staat een knalrode vuurtoren. Hij waarschuwt al ruim anderhalve eeuw voor de verraderlijke zandbanken in het Eierlandse Gat. De toren heeft de Tweede Wereldoorlog ternauwernood overleefd. Gehavend kwam hij uit de strijd en heeft daarna een gedaanteverwisseling ondergaan. Hij staat er heden ten dage fris bij als nooit tevoren en trekt als toeristische attractie een groot publiek. Een verhaal in twee delen.

In deel 1 van dit artikel zijn de vooroorlogse ontwikkelingen en het oorlogsdrama rond de vuurtoren van Texel beschreven. Tijdens de opstand der Georgiërs, in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog, werd de vuurtoren dagenlang met grof geschut onder vuur genomen. De kalkstenen schacht van de toren werd zwaar beschadigd en het glas van het lichthuis en de optiek lag in scherven overal verspreid. De lichtwachterswoningen waren grotendeels in puin geschoten.

Restauratie van de vuurtoren

Na de oorlog werden plannen gemaakt om de vuurtoren te herstellen. Men koos ervoor om de beschadigde schacht te

versterken door er een nieuwe mantel van beton omheen te construeren. Deze werd afgedekt met een gemetselde laag van bakstenen. De nieuwe mantel werd met vloertjes van gewapende beton met de oude schacht verbonden. Tussen de wanden bleef een open ruimte bestaan. Het ontwerp voor de vernieuwde toren werd gemaakt door bouwkundig hoofdambtenaar bij het Loodswezen W. van der Schaaf. Hij had daarbij de opdracht gekregen om in de toren een uitkijklokaal voor de kustwacht aan te brengen, ter vervanging van de zwaar beschadigde uitkijkpost die naast de vuurtoren stond.

Op 7 juli 1947 werd de verbouwing bij openbare inschrijving gegund aan Gerrit Groot te Den Helder. De werkzaamheden

vonden grotendeels plaats in 1948. Het bovenste deel van de oude schacht werd afgebroken, om plaats te maken voor een achthoekige betonnen opbouw met onderin schuinstaande uitkijkvensters. Bovenin deze opbouw is een ruimte gecreëerd voor het plaatsen van de apparatuur voor de verlichting. In de bunker naast de toren is het noodaggregaat voor de elektriciteitsvoorziening van het complex geplaatst, evenals een hydrofoorinstallatie voor de watervoorziening. Omdat de toren ver van het dorp stond moest de watervoorziening zelf worden verzorgd. Deze bunker, die er nu nog is, zit verstopt in het duin. Een uit het duin omhoogstekende schoorsteen verradt zijn aanwezigheid. In de nis van de ingang van de toren is een gedenkplaat aangebracht die herinnert aan de beschieting door de Duitsers en de herbouw in 1948. De aan Kikkert herinnerende gedenkplaat verdween bij deze verbouwing. Ook de gedenkplaat die oorspronkelijk boven de ingang was bevestigd kwam niet terug. Deze was door de beschieting van de Duitsers zwaar beschadigd.

In 1947 heeft het bedrijf Kennemer uit Beverwijk het zwaar beschadigde lichthuis van de toren gehaald, daarna hersteld en gewijzigd. Na het gereed komen van de toren op de betonnen bovenbouw bevestigd. Dit bedrijf plaatste ook de nieuwe optiek: een bundellens van de derde grootte, geleverd door Barbier, Bénard et Turenne uit Parijs. Het lichtkarakter is elke 10 seconden 2 witte schitteringen: FI(2)W10s. Het licht is op 24 maart 1950 voor het eerst ontstoken. De lichtbron was in eerste instantie een Brandarislamp van 4.200 watt, met een propaangloeilicht als reserve. In 1981 kreeg de toren een lampenwisselaar met kwikjodidelampen van 2.000 watt en halogeenlampjes als reserve. Deze optiek functioneert nu nog steeds.

Opnieuw herstel

Ten gevolge van het gebruik van niet al te beste materialen bij de verbouwing na de oorlog liet de gemetselde buitenmantel al vrij snel veel water toe. De toren raakte met de jaren steeds verder in verval. In 1970 was de situatie zodanig slecht dat een algehele restauratie noodzakelijk werd. Betonconstructies werden hersteld en bedekt met een twee centimeter dikke laag spuitbeton met granietinslag. Een scheur in de schacht werd gevoegd, de beglazing van het uitkijklokaal en het lichthuis werd uitgenomen en opnieuw gekit en de koperen koepel werd gedemonteerd, opnieuw gelast en gekit. Tijdens deze restauratie is de kleine steen ter herinnering aan Kikkert teruggevonden en opnieuw ingemetseld, links naast de ingang. Er is bovendien weer een gedenksteen boven de ingang geplaatst: een replica van de oorspronkelijke steen.

De restauratiewerkzaamheden werden in 1971 afgerond. Tijdens een feestelijke bijeenkomst in hotel 'De Hoop' in De Cocksdorp droeg de chef van de Bouwkundige Dienst van het Loodswezen, Henk Huis, de gerestaureerde toren over aan de directeur van het Loodswezen in het Derde District, de kapitein-ter-zee Bolhuis.

Na deze restauratie ontstonden er opnieuw scheuren in de buitenmantel. Deze werden in 1983 en 1987 geïnjecteerd. De gedichte scheuren bleven als donkere littekens achter

De gedenksteen links naast de ingang.

De huidige optiek en lampverwisselaar met kwikjodidelampen.

De vernieuwde vuurtoren en een van de drie nieuwe lichtwachterswoningen in 1950. Links bij de schoorsteen de ingang van de bunker.

De verkleurde vuurtoren in 2003.

Texel, Duinafslag bij de vuurtoren

Duinafslag in 1951.

De nieuwe duinbescherming

Kustversterking in 1956. Rechts de drie nieuwe lichtwachterswoningen.

op de grijze ondergrond. In 1996 zijn deze barsten met spuitbeton gevuld en werd de mantel vuurrood geschilderd. Na het aanbrengen van de nieuwe verflaag bleek dat de verfleverancier vergeten was een zonnefilter toe te voegen. Al snel werd het rood bleker en verkleurde het naar roze. In de volksmond kreeg de vuurtoren de bijnaam 'homomonument'. In 2004 is een nieuwe dieprode verflaag aangebracht, die er nu nog steeds fris uitziet.

Kustafslag

De kust rondom de vuurtoren van Eierland is in de loop van de tijd steeds verder afgekalfd. In 1864, bij de ingebruikname van de toren, bedroeg de afstand tot de zee nog zo'n drie kilometer. In 1881 was al een groot deel van de buitenduinen weggeslagen. In december 1883 verdwenen tijdens een zeer zware storm grote stukken duin direct om de vuurtoren in zee. Men overwoog de vuurtoren af te breken en op een veiliger plek weer op te bouwen. Maar de stroom rondom de noordpunt van Texel veranderde in de daarop volgende jaren zodanig dat het gevaar voor fatale duinafslag verdween. De vuurtoren kon blijven staan. Halverwege de twintigste eeuw dreigde de vuurtoren opnieuw in zee te verdwijnen. Rijkswaterstaat overwoog om een dijk tussen Texel en Vlieland aan te leggen om afslag van de duinen te voorkomen. Door bezwaren van de Marine is dit project nooit uitgevoerd. In plaats daarvan legde Rijkswaterstaat in 1956 om de kop van het eiland een dijk aan die bedekt werd met asfaltbeton. Omdat dit toch nog niet voldoende bescherming bood is in 1995 een 550 meter lange strekdam aangelegd, haaks op de kust. Inmiddels heeft zich daardoor een flinke zandplaat gevormd.

Het vuurtorencomplex in 2005, met de na de Tweede Wereldoorlog gebouwde lichtwachterswoningen.

Lichtwachterswoningen

In 1863 is opdracht gegeven voor de bouw van drie woongebouwen rond een rechthoekig plein aan de voet van de nieuw te bouwen vuurtoren: een opzichterswoning, een woning voor twee lichtwachters en een woning voor een lichtwachter en een magazijn. In de loop van 1864 kwamen deze woningen gereed. In augustus 1864 kwam de heer M.P. Ridders als eerste lichtwachter in dienst en in september volgden nog twee collega's: de heren A. Kwant en W.J. Driessen. Op 1 oktober 1864 waren de werkzaamheden aan de vuurtoren nagenoeg voltooid. De heer Lammers, die tot dan toe opzichter was bij de bouw van de vuurtoren, werd op die datum aangesteld als hoofdlichtwachter.

De lichtwachters kregen niet alleen de beschikking over een woning, maar ook over een stuk grond ten oosten van de vuurtoren, waarop zij aardappels en groenten konden verbouwen.

In 1887 kwam er nog een vierde woning bij, waarin lichtwachter A. van Willigenburg zijn intrek nam. Deze vier lichtwachterswoningen werden tijdens de opstand der Georgiërs volledig verwoest.

In 1948 werd begonnen met de bouw van twee nieuwe lichtwachterswoningen. Deze werden op 16 juni 1949 opgeleverd. Eind 1950 kwam een derde woning beschikbaar en in 1960 werd er ook nog een dubbele lichtwachterswoning gebouwd, door de firma Daalder te De Cocksdorp, naar het

ontwerp van de chef van de bouwkundige dienst van het Loodswezen F. de Ruyter. Al deze woningen zijn er nog en worden nu particulier bewoond.

Kustwacht

In 1883 kreeg de lichtwachter een extra taak, namelijk die van kustwacht. De aanleiding hiervoor was de ramp met het Nederlandse marineschip Adder op 9 juli 1882. Dit schip verging vlak voor de kust van Scheveningen zonder dat iemand op de wal het in de gaten had. Daarom hadden lichtwachters vanaf de zomer van 1883 de taak om dag en nacht uitkijk te houden vanaf de grote vuurtorens langs de Nederlandse kust. Ook vuurtoren Eierland werd zo'n kustwachtpost. Vanaf de omloop werd het scheepvaartverkeer in de gaten gehouden. In 1907 werd er een ijzeren huisje op de omloop geplaatst, zodat de kustwachters beschut hun werk konden doen. In 1916 werd er op het duin naast de vuurtoren een ijzeren kustwachtpost gebouwd. Deze was van binnen betimmerd met Amerikaans grenen kraalschroten, met het oog op een betere regulatie van het binnenklimaat. Er zat ook een kachel in. Aan de zijkant van de kustwachtpost was een lange vlaggenmast bevestigd voor het hijsen van seinvlaggen. De ijzeren kustwachtpost is tijdens de opstand der Georgiërs zwaar beschadigd en daarna niet meer in gebruik genomen. Na het gereed komen van de verbouwde vuurtoren bood het uitkijkklokaal

De vuurtoren en de kustwachtpost omstreeks 1935.

op de toren een comfortabel onderkomen voor de kustwachters.
 De kustwachtpost diende vanaf 1887 tevens als seinpost. Met seinen uit het Internationaal Seinboek werd gecommuniceerd met passerende schepen.
 Het reddingwezen had in de directe omgeving van de vuurtoren twee stations: Station Vuurtoren Eierland en Station De Krim. De ijzeren uitkijkpost had met beide een directe telefoonverbinding. De kustwachtpost Eierland heeft in de loop van de tijd diverse reddingsacties geïnitieerd. Wanneer er een schip was gestrand werd op de vuurtoren een blauwe vlag gehesen: een teken voor jutters om te gaan kijken of er buit gemaakt kon worden.
 In 1897 werd op een van de hoogste duintoppen ten oosten van de vuurtoren een houten stormseinmast geplaatst, met een hoogte van ongeveer 16 meter. Bij naderende storm werd daarin overdag een bol en 's nachts een lamp gehesen. De houten mast is op een gegeven moment vervangen door een van staal. Op 13 oktober 1975 werd voor het laatst een stormwaarschuwingssignaal gehesen. De stormwaarschuwingdienst bij de toren werd opgeheven, omdat alle schepen inmiddels stormwaarschuwingen via de radio konden ontvangen. Al eerder was de seinpost op de toren opgeheven omdat de scheepvaartroutes verder van de kust waren komen te liggen. Bovendien hadden alle schepen VHF-radio, waardoor het uitwisselen van seinen overbodig was.

De vuurtorenwachters Piet Stam en Piet Nota op hun post op de vuurtoren van Texel in 1989.

Het vuurtorencomplex omstreeks 1935.

De laatste vuurtorenwachters

De Rijkskustverlichting is in 1975 begonnen met het automatiseren van de bestaande vuurtorens. Men wilde in de toekomst de vuurtorens onbemand laten werken. In 1981 was het de beurt aan de vuurtoren Eierland. Het licht zou volledig worden geautomatiseerd, hoewel ook was besloten de toren te blijven bemannen vanwege het kustwachterwerk.
 Op 1 oktober 1985 nam Jacob Postma afscheid als hoofdlichtwachter na een periode van 27 jaar trouwe dienst. Piet Stam uit Den Helder volgde hem op. Op 6 januari 1986 werd een extra kustwachter aangesteld waardoor de bemanning uit zes mensen bestond. Maar al in 1988 werd de bemanning gehalveerd. Vanaf 1 mei 1991 werd het aantal personeelsleden verder ingekrompen van drie naar twee en vanaf 1 oktober 1996 was er nog slechts één wachter over: Frans Dreessens. Begin 2003 ging hij met vervroegd pensioen. De radar en de radio van de vuurtoren werden doorgeschakeld naar de Brandaris op Terschelling. Bij wijze van proef werden de taken van vuurtoren Eierland overgenomen door de vuurtorenwachters van de Brandaris, die vanaf dat moment belast waren met het toezicht op de hele westelijke Waddenzee. Per 1 januari 2006 zijn de verkeersbegeleidings- en kustwachttaken van vuurtoren Eierland officieel opgeheven.

De vuurtoren open voor publiek

Na de oplevering van de verbouwde vuurtoren op 24 maart

1950 werd hij opengesteld voor publiek. Het werd een goede publiekstrekker. De mogelijkheid om tussen de oude schacht en de nieuwe mantel te lopen, waar de schade van de beschieting door de Duitsers nog overal zichtbaar was, maakte een bezoek extra aantrekkelijk. Tot oktober 1950 hebben zo'n 10.000 mensen de toren bezocht, daarna was het afgelopen met de publieke toegankelijkheid. Het dienstbelang werd geschaad door de drukte op de toren. Voor de Cocksdorpers was dit een zware tegenvaller. Het sluiten van de goed lopende toeristische attractie zou voor veel dorpingen een vermindering van de seizoensinkosten betekenen. Zij voerden daarom actie tegen dit besluit, maar zonder succes; de toren bleef verboden terrein voor bezoekers.
 Toen de vuurtoren in 2006 zijn verkeersbegeleidings- en kustwachttaken verloor, kwam er een nieuwe kans. Het beheer van de vuurtoren werd in 2009 overgedragen aan de Stichting Texels Museum, die hem sindsdien open stelt voor publiek. In 2016 beklommen ruim 110.000 bezoekers de 118 traptreden van de toren.

Bronnen:

- Peter Kouwenhoven, 2010. Vuurtorens, lichtscheep en kapen. Nautisch erfgoed van Nederland.
- Archief Piet Nota, West-Terschelling.
- Archief van wijlen Henk Huis uit Voorburg.
- Zwart-witfoto's: archieven Henk Huis en Vuurtoren Texel.
- Kleurenfoto's: Salko de Wolf en Peter Kouwenhoven